

**РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ СО НАСЛОВ „МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
ЗА СТУДЕНТИТЕ НА НАСТАВНИЧКИТЕ ФАКУЛТЕТИ/НАСОКИ“
ОД АВТОРКАТА ПРОФ. Д-Р ВИОЛЕТА НИКОЛОВСКА
ОД ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП**

Врз основа на одредбите од Статутот и од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, како и врз основа на Одлуката со бр. 1602-82/ 16 од 184. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки, одржана на ден 10.5.2023 година, е избрана Рецензентска комисија во состав:

- проф. д-р Лидија Тантуровска, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“;
- проф. д-р Лидија Аризанковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

за изготвување извештај, рецензија на приложениот ракопис **„МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки“ од авторката проф. д-р Виолета Николовска**, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултетот за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Учебникот **„МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки“** од проф. д-р Виолета Николовска, како што е наведено во Предговорот, е наменет за студентите на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип и тоа – на прв циклус студии при Факултетот за образовни науки: Одделенска настава, Предучилишно воспитание и Педагогија, а и за некои студенти од други факултети со наставна насока, каде што е задолжителен предмет.

Според Наставниот план и според Наставната програма, содржината и материјата што се разработува во приложениот ракопис на учебникот **„МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки“**, сметаме дека соодветствува и може да им послужи на студентите на Факултетот за образовни науки: Одделенска настава, Предучилишно воспитание и Педагогија, кои го слушаат во првиот семестар, со фонд на часови 2+2+1, а и за некои студенти од други факултети, кои имаат наставна насока (од Факултетот за информатика, студиска програма: Математика – наставна насока, кои го слушаат во третиот семестар, со фонд на часови 2+2+1, и е задолжителен предмет).

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот од материјалот на учебникот **„МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки“** од проф. д-р Виолета Николовска е на 70 страници, А4-формат, со проред 1 и со големина на букви 12. Станува збор за концизен труд, кој соодветствува на бројот на часовите, од една страна, и соодветствува според одредбите од Правилникот

за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, од друга страна.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Со оглед на фактот што граматиките, кои им стојат на располагање на студентите, не биле соодветни за нивното ниво на образование (учебници за средно училиште или пак литература што бара соодветни лингвистички предзнаења и што е наменета за студентите на филолошките факултети), авторката подготвила учебник во 2015 година: „Македонски јазик: фонологија, морфологија, морфосинтакса“. Но, по речиси една деценија, се јавила потреба за подготвување второ, дополнето и модификувано издание со проширен наслов: „МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки“. Авторката проф. Николовска наведува дека некои содржини се поинаку конципирани (според некои посовремени теории), а се вклучени и содржини од областа на синтаксата, кои, во претходното издание, освен преку морфосинтаксата на одделните зборовни групи, не се опфатени.

Краток опис на содржината: Општи карактеристики на учебникот „МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки“ се:

- станува збор за концизен материјал од областа на граматиката на македонскиот јазик, во кои се разработуваат јазичните појави на нивоата: фонетика и фонологија, морфологија (и морфосинтакса), синтакса;
- е богат со соодветни примери за секоја јазична појава;
- теориската поставеност е збогатена со соодветни современи теории.

Целтана учебникот „МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки“ е да ги воведат студентите во основите на науката за јазикот воопшто и од него да ја совладаат граматиката на македонскиот јазик и принципите по кои се изучува таа.

Материјалот што е понуден во учебникот се состои од неколку дела. По неизбежниот Предговор, се сместени содржините од областа на *воведот во науката за јазикот*, како што се: *За јазикот. Лингвистика. Лингвистички поддисциплини; Лингвистиката и другите науки; Функции на јазикот; Јазична редунданција*. Преку овие содржини, студентите треба се запознаат со тоа *што е јазикот како средство за комуникација и како е организиран на различни нивоа како систем од знаци*, потоа се дефинира и *лингвистиката како наука за јазикот и се определуваат нејзините врски со другите, сродни дисциплини*. Сместени се и две теми, кои се однесуваат на јазикот како средство за комуникација: *Функции на јазикот и Јазична редунданција*.

Впрочем, се разгледува *јазикот како систем од единици организирани на повеќе нивоа*, меѓу кои, на секое ниво, се остваруваат односи меѓу единиците од истото ниво. Секоја јазична единица, на секое ниво се дефинира преку односите со другите јазични единици. Јазикот се разгледува како *жив организам*, подложен на промени, кои не се случајни и кои се рефлектираат на односите во целиот систем. Се разгледува и јазикот како *средство за комуникација*, кој при тоа остварува различни комуникативни функции. Јазичната комуникација, за да се разбере, мора да биде јасна и недвосмислена, а јазичната редунданција се разгледува како

појава, која и ја овозможува таа еднозначност и недвосмисленост, разбирливост на комуникацијата.

Во делот посветен на **фонологијата** најпрвин се дефинираат единиците на фонолошкото ниво (фонема, алофона, дистинктивни и редувантни признаци). Системот на фонеме е опишан според критериумите што ги среќаваме обично во постоечките граматики. Се опишани десетина бинарни опозиции во чии рамки е даден системот на фонеме на македонскиот стандарден јазик. Одделно внимание им се посветува на карактеристиките на акцентот во македонскиот јазик, на правописните принципи и на правоорот. Во поглавјето посветено на фонологијата се обработени и фонетските промени: асимилација, дисимилација, алтернација, елизија, метатеза, палатализација, депалатализација, назализација и деназалација. Со описот на фонетските промени се дадени и некои историски фонолошки опсервации.

Во поглавјето посветено на **морфологијата и на морфосинтаксата** се разработуваат зборовните класи, критериумите за нивната класификација и нивната синтаксичка употреба. На почеток се обработени зборовните групи: именки, придавки и прилози, па заменските зборови (личните заменки, заменските придавки, заменските придавки со кои се укажува на квалитет и на квантитет, лично-предметните заменки, показните заменки и заменските прилози) и броевите, а потоа е разработен сложениот глаголски систем во македонскиот стандарден јазик. По дефинирањето на глаголите како полнозначни зборови и по нагласувањето на основната нивна функција (во реченицата) се дадени граматичките категории: граматичката категорија *вид* кај глаголите, граматичката категорија *преодност* кај глаголите, граматичката категорија *начин* кај глаголите (заповедниот, можниот и исказниот); потоа е даден системот времиња кај македонскиот глагол (сегашното време – презентот, идното време – футурот, минатото определено свршено време – аорист, минатото определено несвршено време – импрефект, минатото-идно време, минатото неопределено време – перфект, идното прекажано време и предминатото време – плусквамперфект). Во продолжение се дадени неличните форми на глаголот во македонскиот стандарден јазик (глаголската именка, глаголската придавка, глаголскиот прилог и глаголската л-форма) со сите свои специфики. Од неменливите зборови се разработени службените зборови (предлозите, сврзниците, партикулите = честиците), а и извиците и модалните зборови.

Во учебникот се дефинираат зборовните класи, се даваат нивните поткласи, се дава прегледот на формите и на крајот се зборува за нивната синтаксичка употреба. Во рамките на морфологијата се истакнува употребата на граматичките форми на зборовите. Она што е специфично во овој учебник е и разликувачката поставеност на *прототипна употреба на формите* (во нивното основно значење) од *непрототипна употреба на формите* (употреба на формите во значења, кои се примарни за други форми), мотивирана од поставките на *Теоријата за категоризација врз основа на прототип во когнитивната лингвистика*.

Третиот дел е посветен на синтаксата, во кој се разгледува основната реченична конструкција (составена од едно предикативно јадро претставено со лична глаголска форма) и сложената реченица. Спецификата во овој дел е посоченоста на семантичките улоги на учесниците во еден настан различен од синтаксички функции, кои ги вршат зборовите во реченицата.

Подобро, во синтаксата најпрвин се разработува граматичка структура на реченицата, а потоа модалната структура на реченицата. Посебно место се посветува на комуникациската организација на исказот. Во вториот дел од синтаксата се разработуваат сложените реченици: независнослужените реченици (односно паратаксата) и зависнослужените реченици (односно хипотаксата); па прилошкоопределбените зависнослужени реченици: исказните (декларативни) зависнослужени реченици, односните (релативни) зависнослужени реченици, допусните (концесивни) зависнослужени реченици.

На крајот од ракописот „**МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки**“ ја има основната литература што е користена при подготвување на учебникот.

Вака конципираниот учебник сметаме дека ќе им биде од голема полза на студентите што го изучуваат македонскиот јазик како предмет на нематичните факултети и особено на студентите од Факултетот за образовни науки.

Што се однесува до **јазичниот израз на авторката**, проф. д-р Виолета Николовска, покрај тоа што е разбирлив, јасен и приемлив за соодветното образовно ниво на студентите што ќе го користат, со својата индивидуалност остава печат на една педагошка блискост со толкувачка нота – само и само да им е јасно на студентите. Тоа се чувствува во честите споредби што ги дава, потоа во големиот број избрани примери што се наведени во учебникот, па и генеалогските и типолошките изведувања на некои јазични појави – за да се добие поголемата слика на нормата на македонскиот стандарден јазик.

ЗАКЛУЧОК

Според одредбите од Статутот и од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, официјално избраната Рецензентска комисија на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип смета дека поднесениот ракопис „**МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки**“ од авторката проф. д-р Виолета Николовска соодветствува да биде учебник, наменет за студентите од прв циклус на студии при Факултетот за образовни науки на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Наведениот учебник, со своите научни квалитети, ги задоволува критериумите за објавување како педагошки труд. Рецензентската комисија во состав од проф. д-р Лидија Тантуровска и проф. д-р Лидија Аризанковска му предлага на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип да го објави учебникот „**МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК за студентите на наставничките факултети/насоки**“ од авторката проф. д-р Виолета Николовска.

Рецензенти

Проф. д-р Лидија Тантуровска, с.р.

Проф. д-р Лидија Аризанковска, с.р.